

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

ประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ตั้งแต่ภูมิประเทศชายฝั่งทะเล ที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบดอน คลื่น จนถึงภูเขาสูงชันซึ่งมีความสูงถึง 2400 เมตร จากระดับน้ำทะเล จึงเป็นแหล่งที่เกิดของป่าไม้หลายประเภท ได้แก่ ป่าชายเลน ป่าพรุ ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบ ป่าสนเขา (ซึ่ง 3 ประเภทหลังนี้ถือเป็นแหล่งกำเนิดของป่าต้นน้ำ) ทรัพยากรป่าไม้เหล่านี้เคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ คิดเป็นเนื้อที่ถึงร้อยละ 50 ของพื้นที่ประเทศ

แต่ในปัจจุบัน สภาพป่าได้ถูกทำลายลงไปอย่างมากมาย พื้นที่ป่าได้ลดลงเหลือน้อยกว่า ร้อยละ 30 ซึ่งเป็นเหตุให้วัฏจักรของน้ำในบ้านเรากำลังอยู่ในภาวะที่เสียสมดุล จะเห็นได้จากการเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำในฤดูร้อน และการเกิดอุทกภัย น้ำป่าไหลท่วมบ้านเรือนในฤดูฝน ดังที่ปรากฏเป็นข่าว ที่ อ.วังชิ้น จ.แพร่และที่ น้ำก้อ อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นตัวอย่างได้ดีในการตัดไม้ทำลายป่า การทำไร่เลื่อนลอย โดยไม่ให้ความสำคัญกับป่าต้นน้ำ ซึ่งปัญหาที่ตามมาคือสร้างความเดือดร้อนให้กับคนไทยทุกคน เพราะน้ำมีความสำคัญกับทุกชีวิตในพื้นที่แผ่นดินไทย

วันที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาเห็นถึงความสำคัญของการที่จะอนุรักษ์แหล่งน้ำธรรมชาติมาเป็นเวลานานแล้ว ด้วยทรงมีพระราชดำริว่า “... หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ...”

ที่มา : **ป่าไม้กับธรรมชาติ**, องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, หน้า 10

และพระราชดำรัส ของ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในทำนองเดียวกันที่ว่า “... ทุกวันนี้ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ คงทำให้คนไทยตระหนักดีแล้วถึงความสำคัญของป่า เพราะไม่มีป่า คนไทยก็ไม่มีน้ำ แหล่งน้ำจืดของประเทศไทยแหล่งเดียวก็คือ ป่าไม้นั่นเอง เนื่องจากประเทศไทยไม่มีภูเขาสูงซึ่งปกคลุมด้วยหิมะ จะได้อาศัยน้ำจากหิมะที่ละลายไหลลงมาเป็นต้นน้ำลำธารดังประเทศอื่นๆ เราจำเป็นต้องอาศัยป่าต้นน้ำลำธารเท่าที่มีอยู่ในประเทศของเรา เป็นแหล่งเก็บน้ำให้เราได้ใช้กัน ...”

ที่มา : **ป่าไม้กับธรรมชาติ**, องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, หน้า 29.

จากพระราชดำรัส และสภาพป่าต้นน้ำในปัจจุบัน จึงทำให้น้องงานทั้งภาครัฐและเอกชนเห็นความสำคัญ และเริ่มลงมาศึกษาปัญหานี้อย่างจริงจัง โดยมีโครงการในพระราชดำริและศูนย์วิจัยป่าต้นน้ำ ของกรมป่าไม้ซึ่งเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ พื้นฟู ป้องกัน รักษา และพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับการที่คนเราต้องอาศัยน้ำ น้ำก็ต้องอาศัยป่าไม้ ต้นไม้ ป่าไม้ก็ต้องอาศัยชาวบ้านช่วยดูแลรักษาป่าแบบอนุรักษ์ ซึ่งก็หมายถึง การรู้จักใช้ และรู้จักรักษา แต่เนื่องจากคนดังกล่าวมีส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่เพียงฝ่ายเดียวไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ในการอนุรักษ์

ดังนั้น ศูนย์ศึกษาและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษา พัฒนา พื้นฟู และเป็นสถานที่จัดการอบรม สัมมนาส่งเสริมการอนุรักษ์สภาพป่าต้นน้ำ โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแลรักษา เพื่อเป็นแบบอย่างในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อไป

ลักษณะโครงการ

เป็นโครงการเสนอแนะ โดยที่โครงการจะดำเนินไปในลักษณะสานต่อ และสนับสนุนโครงการในพระราชดำริที่มีลักษณะการดำเนินงานที่ใกล้เคียงกัน และเพื่อเป็นสถานที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ ปกป้อง ฟื้นฟู และศึกษาเกี่ยวกับป่าต้นน้ำ เพื่อให้เกิดความดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อเป็นสถานที่เผยแพร่ และให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับสภาพป่า น้ำ ดิน และอากาศ บริเวณป่าต้นน้ำ
2. เพื่อเป็นสถานที่ศึกษา วิจัย สำหรับเจ้าหน้าที่ และผู้ที่สนใจที่อนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาป่าต้นน้ำ
3. เพื่อเป็นสถานที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจ และสนใจในระบบนิเวศวิทยาของป่าต้นน้ำ และรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน แล้วประชาชนจะมีความรู้สึกหวงแหน และช่วยกันดูแลรักษา
4. เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติเชิงอนุรักษ์

วัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์

1. เพื่อเป็นการศึกษาการออกแบบวางส่วนประกอบของอาคารลงบนที่ว่าง ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย
2. เพื่อเป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงการในพระราชดำริ
3. เพื่อเป็นการศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรม ที่สอดคล้องกับธรรมชาติได้
4. เพื่อศึกษาการวางผังโครงการ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติได้

ขอบเขตของโครงการ

1. โครงการตั้งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่างพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรม ป่าฟื้นฟู และป่าอนุรักษ์ แถบพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำ ที่สำคัญของประเทศ ซึ่งบางแห่งมีสภาพเสื่อมโทรม จึงเหมาะกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้คงสภาพป่าต่อไป

2. ทำการออกแบบวางผังบริเวณ ของโครงการ
3. ทำการออกแบบอาคารเฉพาะส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนต้อนรับ และบริการสาธารณะ

- ประชาสัมพันธ์ ห้องพยาบาล
- ร้านขายของที่ระลึก
- ร้านอาหาร ครีว ห้องน้ำ

ส่วนจัดแสดง

- ส่วนจัดแสดงเกี่ยวกับสภาพป่าต้นน้ำ

ส่วนวิชาการ

- ศูนย์จัดทำฐานข้อมูล สํารวจสภาพป่าเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำ
- ศูนย์ศึกษาและสถานีวิจัยสนามเพื่อศึกษาสภาพป่า สภาพอากาศ ลักษณะดิน และแหล่งน้ำบริเวณต้นน้ำ

ส่วนศูนย์ฝึกอบรม

- ห้องอบรม บรรยาย และจัดการสัมมนา
- ส่วนบ้านพักผู้เข้ามศึกษาโครงการ
- ลานกิจกรรม
- อาคารเอนกประสงค์ ห้องน้ำ

ส่วนสำนักงาน

ส่วนบ้านพักเจ้าหน้าที่

- เรือนรับรอง
- บ้านพักผู้บริหาร
- บ้านพักเจ้าหน้าที่

ส่วนของงานระบบ

ส่วนพื้นที่จอดรถ

ขอบเขตการศึกษาของวิทยานิพนธ์

1. ขอบเขตของการศึกษาสภาพทางกายภาพของพื้นที่ตั้งโครงการ
 - ศึกษาเขตการใช้ที่ดิน ความหนาแน่น
 - ศึกษาขนาดและรูปร่างที่ดิน ทิศทาง ภูมิอากาศ
 - ศึกษาทางสัญจรภายในและภายนอกโครงการ
2. ขอบเขตของการศึกษาเรื่องป่าต้นน้ำ
 - ศึกษาลักษณะ ระบบนิเวศวิทยา และสภาพป่าต้นน้ำ
 - ศึกษาประวัติศาสตร์ และความสำคัญของป่าต้นน้ำที่สัมพันธ์กับคนและประเทศไทย
 - ศึกษาการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ
 - ศึกษาความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม
3. ขอบเขตของการออกแบบทางสถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรม
 - ศึกษาอาคารที่ตอบสนองกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ
 - ศึกษาวิธีการประยุกต์องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติ
 - ศึกษาแนวคิดและรูปแบบการวางผังบริเวณต่างๆ
 - ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - ศึกษาโครงสร้างการบริหารงาน และกำลังเจ้าหน้าที่
 - ศึกษากิจกรรมของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน

- ศึกษาการจัดการด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

วิธีการศึกษาวิทยานิพนธ์

1. เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ

- จากการสังเกต การสัมภาษณ์จากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเรื่องเกี่ยวกับป่าต้นน้ำในด้านต่างๆ
- จากการศึกษาจากเอกสารอ้างอิงต่างๆจากหน่วยงานที่รับผิดชอบและสถาบันการศึกษาต่างๆ
- ศึกษาอ้างอิงโครงการในลักษณะเดียวกัน

ข้อมูลทุติยภูมิ

- ศึกษาข้อมูลสถิติต่างๆเกี่ยวกับป่าต้นน้ำ
- ศึกษาข้อมูลจาก Internet
- ศึกษาและค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

2. ทำการวิเคราะห์หรือข้อมูลที่รวบรวมได้เพื่อนำมากำหนดขอบเขตของโครงการ เช่น

- ประมาณการจำนวนบุคลากร และผู้ที่เข้ามาในโครงการเพื่อนำมาหาพื้นที่ใช้สอยของโครงการ

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาเลือกทำเลที่ตั้งโครงการ

4. สรุปข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการออกแบบ

5. นำข้อมูลที่สรุปได้มากำหนดแนวคิดเพื่อทำการออกแบบพื้นที่ และตัวอาคาร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของโครงการ

1. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของสภาพพื้นที่ และลักษณะทางกายภาพต่างๆของระบบนิเวศน์บริเวณป่าต้นน้ำ
2. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะการบริหาร การจัดการส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ
3. การเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการอนุรักษ์ การปลูกจิตสำนึกในการช่วยกันดูแลรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของวิทยานิพนธ์

1. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาคาร ลักษณะอาคาร ลักษณะการใช้งาน และแนวคิดในการออกแบบอาคารให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม
2. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการในพระราชดำริมากขึ้น
3. ความรู้ ความเข้าใจในการออกแบบงานวางผัง

แหล่งค้นคว้าข้อมูล

1. ส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำ กรมป่าไม้
2. กรมชลประทาน
3. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
4. โครงการในพระราชดำริ
5. เอกสารอ้างอิงจากสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก

